

EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ
RAUTALAMMIN KUNTA

Sisällys

Johdanto.....	2
Ehkäisevä päihdetyö eri ikäkausina.....	4
Neuvola, varhaiskasvatus ja esiopetus.....	4
Perusopetus.....	5
Lukio ja toinen aste.....	6
Nuorisotoimi.....	7
Työkäiset.....	8
Kokkatoiminta.....	9
Ikääntyneet.....	10
Järjestöt.....	11
Pohjois-Savon hyvinvointialue.....	11
Lähteet.....	13
Liitteet.....	13
Liite 1. Ehkäisevän päihdetyön vuosikello.....	13

Johdanto

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä on tullut voimaan 1.12.2015 (523/2015). Sen mukaan kunnilla on velvollisuus tuottaa rakenteet, jotka mahdollistavat ehkäisevän päihdetyön tekemisen. Tähän lakiin on myös sisällytetty rahapelihaittojen ehkäisy osaksi ehkäisevää päihdetyötä. Kunnan tulee myös edistää kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ehkäisevässä päihdetyössä esimerkiksi yhteistyöryhmien ja kyselyjen avulla.

Päihdehaittojen ehkäisyyn tarvitaan koko yhteiskunta ja vastaavasti koko väestö on ehkäisevän päihdetyön kohteena. Pitkäjänteinen ehkäisevä päihdetyö vähentää inhimillistä kärsimystä, sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta sekä väestöryhmien välisiä terveyseroja sekä lisää työn tuottavuutta ja varmistaa väestön työ- ja toimintakyvyn myös tulevaisuudessa. (Finlex 2015)

Ehkäisevä päihdetyö on osaltaan edistämässä kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Ehkäisevä päihdetyö vastaa myös ehkäisevän mielenterveystyön haasteisiin ja samoilla keinoilla voidaankin ehkäistä molempia. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on vähentää päihteiden kysyntää, saatavuutta ja tarjontaa eri kohderyhmissä vaikuttaviksi todettuja menetelmiä hyödyntäen. Parhaimmillaan edistetään päihteettömiä elintapoja, vähennetään päihdehaittoja ja edistetään päihdeongelmista kärsivien kansalaisten oikeuksia. Ehkäisevään päihdetyöhön sisältyy alkoholi, huumausaineet, tupakka ja muut päihtymiseen käytetyt aineet. Myös rahapeliriippuvuus ja muut toiminnalliset riippuvuudet kuuluvat ehkäisevän päihdetyön aihepiiriin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmassa määritellyt kuusi painopistettä, jotka huomioimalla ehkäisevä päihdetyö on kattavaa, vaikuttavaa ja kustannustehokasta.

- Ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa
- Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden valintojen ja sosiaali- ja terveyspolitiikan tueksi
- Riskikäyttö ja haitat tunnistetaan ja tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa
- Paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä
- Haittojen ehkäisy yhteisöissä
- Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista (Stm)

Ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (523/2015, 5§) mukaan kunnan tulee asettaa ehkäisevästä päihdetyöstä vastaava toimielin, joka Rautalammilla on hyvinvointilautakunta. Rautalammilla ehkäisevää päihdetyötä tehdään kattavasti kunnan eri osastoilla vauvasta vaariin. Eri

osastoilta on nimetty henkilöt ehkäisevän päihdetyön tiimiin, joka kokoontuu 3–4 kertaa vuodessa. Ehkäisevän päihdetyön tulee näkyä ja sitä tulee toteuttaa kunnan eri toimialojen perustyössä ja kunnan muiden yhteistyötahojen toiminnassa sekä kuntalaisten arkiympäristöissä, kun toimijat soveltavat siihen tietoisesti päihdehaittojen ehkäisyn näkökulmaa. Rautalammin kunnassa toimii hyvinvointikoordinaattori ja ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö. Näiden lisäksi ehkäisevää päihdetyötä tehdään yhdessä Pohjois-Savon hyvinvointialueen, Pohjois-Savon ennaltaehkäisevän päihdetyön koordinaattorin ja eri järjestöjen kanssa mm. seurakunta, helluntaiseurakunta, AA-ryhmä ja urheiluseurat. Rautalammin kunta osallistuu myös aktiivisesti hankkeisiin. Viimeisimpänä olemme lähteneet mukaan *Hyvällä mielellä Pohjois-Savo 2021–2030* hankkeeseen. Hankkeesta voit lukea lisää: <https://www.mielitekomedia.fi> ja <https://www.rautalampi.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/paihde-ja-mielenterveystyo>

Tämä suunnitelma kokoaa yhteen Rautalammissa toimivia tahoja, jotka toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä eri ikäryhmien parissa. Lisätietoa palveluista löytyy myös Rautalammin kunnan nettisivuilta <https://www.rautalampi.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/>

Ehkäisevästä päihdetyöstä osastot pitävät vuosikelloa, jossa on vuoden suunnitelmat ja tavoitteet. Näistä kootaan aina yhteinen koko kunnan vuosikello. (Liite 1) Toteutuksesta kootaan vuosittainen raportti, missä katsotaan miten tavoitteet ovat täyttyneet ja missä on kehitettävää. Vuosittainen raportti esitetään kunnanvaltuustolle.

Olemme saaneet Rautalammin kuntaan sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyönä: Pieni opas päihdepalveluista. Oppaassa on kerrottu päihdeistä ja mistä saa tarvittaessa apua 24/7. Voit tutustua oppaaseen osoitteessa:

https://www.rautalampi.fi/wp-content/uploads/2022/06/Opas_paihdepalveluista.pdf

Ehkäisevä päihdetyö eri ikäkausina

Ehkäisevä päihdetyö on päihteiden aiheuttamien haittojen ehkäisyä ja vähentämistä, joita esiintyy eri tavoin läpi ihmisen elinkaaren. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään monilla eri tasoilla ja tavoilla. Jokaisella ikäkaudella on tunnistettu useita tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, miten todennäköisesti ajautuu päihteiden riskikäyttäjäksi. Altistaviksi tekijöiksi eli riskitekijöiksi kutsutaan tekijöitä, jotka ovat yhteydessä suurempaan todennäköisyyteen käyttää päihteitä. Riskitekijät voivat olla geneettisiä, persoonallisuuteen kuuluvia ominaisuuksia, perheeseen ja sen toimintakykyyn liittyviä tai erilaisia muita ympäristötekijöitä. Näillä tekijöillä on erilainen merkitys eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Suojaavia tekijöitä ovat puolestaan ne tekijät, joiden on todettu olevan yhteydessä pienempään todennäköisyyteen käyttää päihteitä. Ehkäisevän päihdetyön tulisikin keskittyä suojaavien tekijöiden tunnistamiseen ja niiden vahvistamiseen sekä riskitekijöiden vähentämiseen. Arkiympäristöjen ja niissä muodostuvien yhteisöjen, kuten oppilaitoksen, työpaikan, ystävä- ja asuinpiirin olosuhteet, toimintatavat ja normit voivat parhaimmillaan tukea ja mahdollistaa yksilöiden terveyttä edistäviä valintoja ja suojata riskeiltä. Yhteisöllisen toiminnan tavoitteena on vähentää haittoja vaikuttamalla olosuhteisiin ja niihin yhteisön toimintatapoihin, jotka luovat puitteet yksilön valinnoille. (Thl)

Neuvola, varhaiskasvatus ja esiopetus

Lapsilla tulisi olla mahdollisimman päihteetön kasvuympäristö. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja neuvolan ammattilaisilla on tärkeä rooli vanhempien päihdeongelmien havaitsemisessa. Lapsen suojeleminen, asian esille ottaminen vanhempien kanssa sekä tarvittaessa vanhemman ohjaus tuen piiriin ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisten tekemää ehkäisevää päihdetyötä. Varhaiskasvatus-, esiopetus- ja neuvolapalvelut muodostavat ammattilaisten ja lapsiperheiden välille lasten tervettä ja turvallista kasvuympäristöä tukevan yhteistyöverkon. Yhteistyö huoltajien ja ammattilaisten välillä jatkuu lapsen siirtyessä kouluun.

Vanhempien runsas alkoholinkäyttö on lapsen tasapainoisen kasvun ja kehityksen kannalta merkittävä riski. Se haittaa huolenpitoa ja hoivaa, varhaista vuorovaikutusta sekä kiintymyssuhteen kehittymistä. Alkoholinkäytön selvittäminen on tärkeää lapsen terveen kasvun ja kehityksen kannalta. Pahimmillaan lapsi on vaarassa joutua emotionaalisesti laiminlyödyksi ja fyysisesti tai muutoin kaltoin kohdelluksi. Lapselle aiheutuu aina kuitenkin vähintään huolta ja mielipahaa. (Thl)

Äitiys- ja lastenneuvolassa alkoholinkäyttö, tupakointi ja muut päihteet otetaan puheeksi kaikkien vanhempien kanssa. Vanhemmille kerrotaan päihteiden haitoista ja kannustetaan heitä päihdeettömyyteen sekä ohjataan heidät tarvittaessa hoitoon. Päihteistä keskusteltaessa seulonnessa

käytetään AUDIT-kyselyä ja mini-interventiota. Mini-interventio eli lyhyt neuvonta on todettu kustannustehokkaaksi keinoksi vähentää alkoholin käyttöä ja siitä aiheutuvien vakavampien haittojen riskien ja alkoholiriippuvuuden hoidon tarvetta. <https://www.kaypahoito.fi/xmedia/pgt/AUDIT.pdf> ja <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeytyo/alkoholinkayton-puheeksiotto-ja-mini-interventio>

Varhaiskasvatuksessa on otettu käyttöön lapset puheeksi menetelmä. Tämän jalkauttamiseen on järjestetty koulutuksia Rautalamilla heille, jotka työskentelevät lasten ja nuorten parissa. Osallistujia koulutuksiin on ollut mm. varhaiskasvatuksesta, koulusta, sosiaalitoimesta, nuorisotoimesta ja perhetyöstä. Varhaiskasvatus toteuttaa lapset puheeksi menetelmää ottamalla puheeksi huoltajien kanssa menetelmän Vasu keskustelujen yhteydessä. Tämä on vapaaehtoista vanhemmille. Varhaiskasvatus huomioi myös työskentelynsä yhteydessä päihdetyön teemaviikon marraskuussa esim. kirjallisuuden myötä. Ehkäisevän päihdetyön asiat nostetaan huoltajien kanssa puheeksi aika ajoittain.

Perhetyö käyttää myös lapset puheeksi menetelmää vanhempien ja lasten kanssa työskennellessä. Perhetyö ottaa vanhempien päihteiden käytön puheeksi työskennellessään perheissä. Yleensä nämä ovat jo tiedossa olevia asioita sosiaalitoimen kautta ja niihin on haettu perheessä tukea ja apua.

Perusopetus

Perusopetuksessa tehdään ennaltaehkäisevää päihdetyötä eri oppiaineissa ja eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Koulut voivat ottaa vastaan vierailevia asiantuntijoita päihde- ja mielenterveysasioihin liittyen. Perusopetuksen tärkeänä yhteistyökumppanina on Rautalammin nuoriso- ja vapaa-ajantoimi sekä Rautalammin seurakunta.

Kuntakohtaisen opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti päihdekasvatusta annetaan ainakin ympäristöopin oppiaineessa vuosiluokilla 3–6 osana turvallisuuden edistämisen ja turvataitojen osaluueita sekä terveystiedon oppiaineessa vuosiluokilla 7–9 osana terveyden vaaratekijöiden osaluuetta.

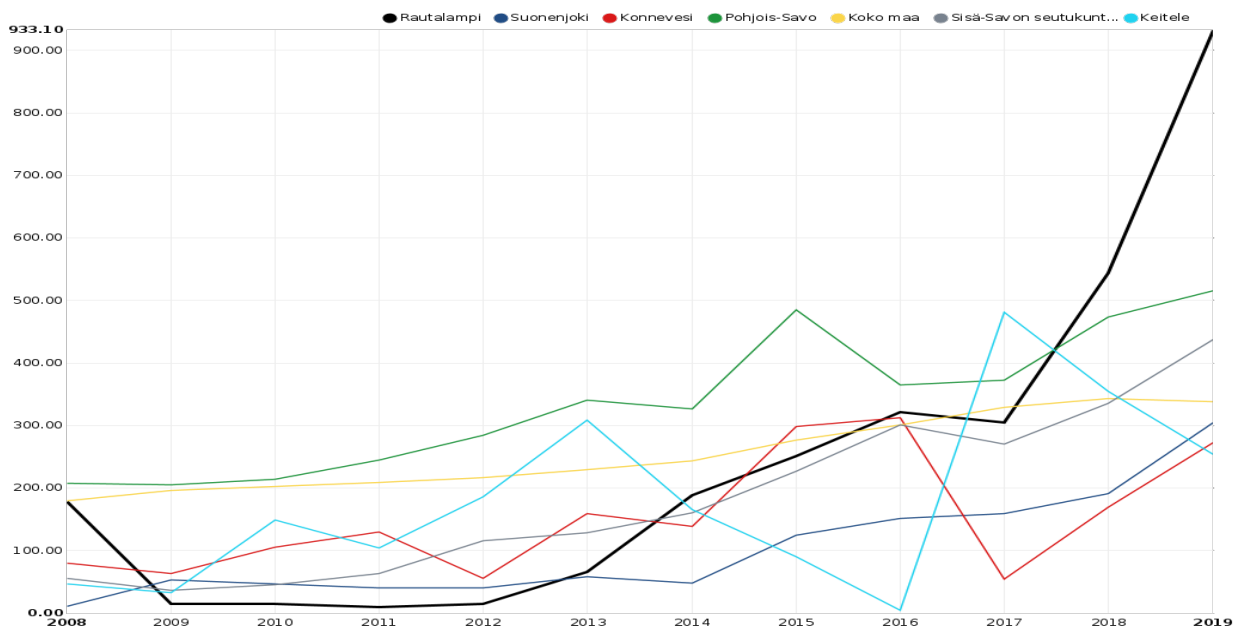
Rautalammin perusopetuksen oppilashuoltosuunnitelmassa 2021–2022 ohjeistetaan tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäisemisestä ja käyttöön puuttumisesta. Oppilashuoltosuunnitelmasta ”Matti Lohen koulun toimintaohjeet kriisitilanteita varten” löytyy toimintamallit erilaisiin kriisitilanteisiin esimerkiksi itsemurhaan tai sen yritykseen, itsemurhauhkailuihin, mielenterveysongelmiin ja päihdeongelmiin.

Perusopetuksen hyvinvointityö Rautalammilla:

- Oppilashuolto (mm. koulukuraattorin, -terveydenhoitajan ja -psykologin palvelut)
- Matti Lohen koulu on lukuvuonna 2022–2023 mukana KiVa-koulu -ohjelmassa, joka pyrkii ennaltaehkäisemään ja vähentämään koulukiusaamista
- Tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminta, ryhmäyttäminen
- Vanhempainillat ja -tapaamiset
- Päihde- ja kouluterveyskyselyt sekä niistä tiedotus

Hyvinvointityön tukena on Rautalammin perusopetuksen opetussuunnitelma ja valtakunnallinen perusopetuksen opetussuunnitelma.

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, lastenpsykiatria / 1 000 0 - 12-vuotiaista

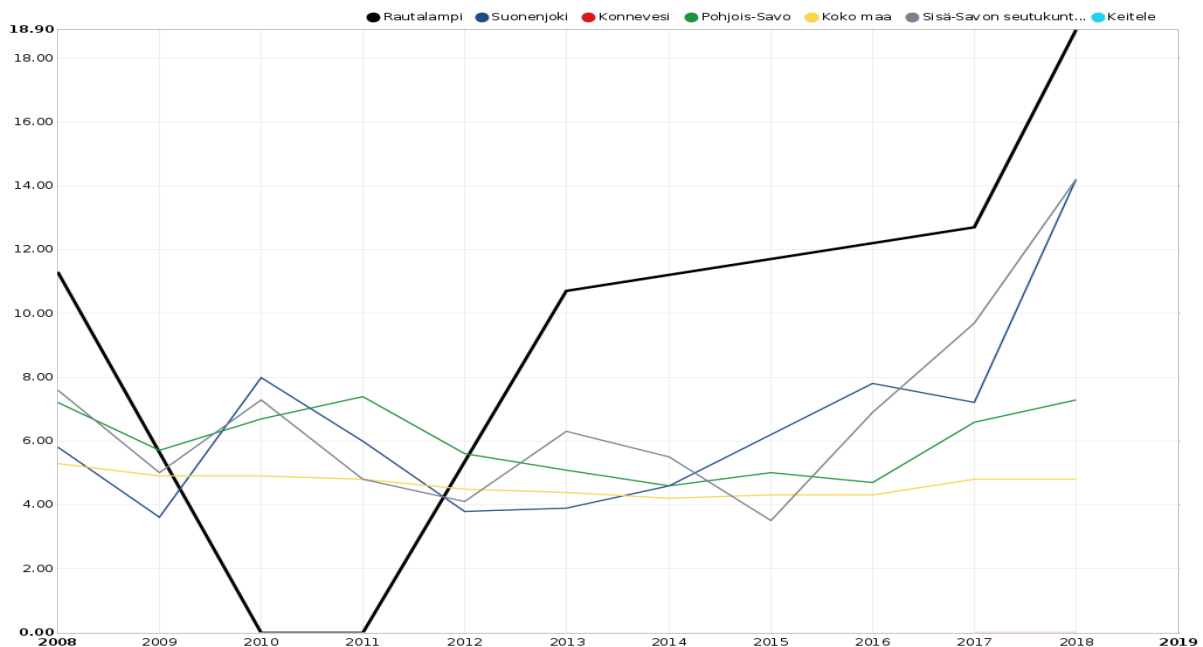
Lukio ja toinen aste

Rautalammin kunnan kouluihin on tehty yleiset järjestyssäännöt, jotka koskevat kaikkia kunnan koululaitoksia sekä leirikouluja. Lisäksi on koulukohtaiset säännöt. Lukiossa päihteiden hallussapito, käyttäminen ja päihtyneenä esiintyminen on kielletty sekä kaikissa koulun tilaisuuksissa. Tupakkatuotteiden käyttäminen on kielletty koulun alueella.

Lukiossa tehdään terveystarkastus joka toinen vuosi 1. ja 2. vuosiluokan opiskelijoille. Terveystarkastuksen yhtenä osana on päihdetarkastus. Rautalammilla on käytettävissä opiskelijahuollonpalvelut lukion ja toisen asteen opiskelijoille. Palveluja tarjoaa koulukuraattori, terveydenhoitaja, koulupsykologi ja etsivä nuorisotyöntekijä.

Lukiolla järjestetään vuoden aikana erilaisiin teemoihin liittyviä tempauksia esim. valtakunnallisilla mielenterveys- ja päihdeviikoilla. Nuorisotoimi ja seurakunnan nuorisotyö yhteistyössä järjestävät vuosittain nuorille lukiolaisillan.

Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0 - 17-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä

Nuorisotoimi

Kunnan nuorisotoimen työntekijät kohtaavat nuoria monenlaisissa eri toiminnoissa, sekä edistävät osaltaan nuorten terveitä elämäntapoja, päihteetöntä vapaa-aikaa ja osallisuutta. Ennaltaehkäisevä työ pitää sisällään päihdehaittojen ehkäisyä, päihdeettömien valintojen tukemista ja tiedon jakamista. Päihteistä keskustelu nuorten kanssa ja nuorten päihdekokeiluihin puuttuminen ovat osa nuorisotoimen arkea nuoria kohdatessa.

Ehkäisevän päihdetyön yksi tärkein työväline on varhainen puuttuminen. Nuorisotila Nuokku on avoinna kolmena iltana viikossa yläkoululaisille ja kerran viikossa alakoululaisille. Keväällä ja syksyllä järjestetään vanhempien Nuokku, jonka tarkoituksena on tuoda nuorisotyötä näkyvämmäksi myös vanhemmille. Etsivä nuorisotyö on vakiinnuttanut roolinsa nuorten ennalta ehkäisevänä palveluna.

Valtakunnallisella ehkäisevän päihdetyön viikolla (viikko 45) nuorisotoimi järjestää yläasteikäisille ja lukiolaisille erilaista toimintaa viikon aiheeseen liittyen, mikä mukaillee kyseisen vuoden

valtakunnallista teemaa. Vuosittain järjestettävässä lukiolaistenillassa nuorisotoimi järjestää yhdessä seurakunnan nuorisotyön kanssa nuorille matalalla kynnyksellä mielekästä ja voimavaralähtöistä tekemistä, jossa nuoret pääsevät tutustumaan toisiinsa paremmin sekä vahvistamaan keskinäistä vuorovaikutustaan.

Nuorisotoimi kouluttaa nuorisovaltuustolaisista vuosittain EHYT ry:n mallin mukaisia nuuska-agentteja. Nuuska-agentit pitävät kouluissa nuuskainfoja 5.–9.lk oppilaille, joiden tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten tietoisuutta nuuskan käytön vaikutuksista eri näkökulmista, ehkäistä nuuskakokeiluja ja käyttöä. Tarvittaessa nuuskainfoja pidetään myös lukiolla.

Yläkoululaisille järjestetään viikoittain yhdessä seurakunnan nuorisotyön ja nuorisovaltuuston kanssa koulun ruokavälitunneilla “koulukahveja” erilaisilla teemoilla. Teemoihin liittyen nuoria osallistetaan erilaisten kysymysten ja tehtävien avulla. Samalla nuorisotoimi tekee itseään sekä työtään tutuksi nuorten keskuudessa, mikä madaltaa tulevaisuudessa kohtaamisen kynnystä.

Joka toinen vuosi on valtakunnallinen kouluterveyskysely, jonka vastausten avulla tiedetään, millä tasolla lasten ja nuorten hyvinvointi on eri osa-alueilla oman kunnan osalta. Kyselyn vastausten perusteella kunnan eri toimijat osaavat tunnistaa ajankohtaiset ilmiöt ja laatia tarvittavia toimenpiteitä varhaisen puuttumisen näkökulmasta.

Päihdeettömissä nuorisotiloissa päihteiden käyttöä ehkäistään yhteisillä pelisäännöillä. Ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta aikuisten tehtävänä on toimia läsnä olevina ja luottamuksellisina kuuntelijoina, kannustajina ja nuorisotilojen viihtyvyyden turvaajina. Aikuisten tehtävänä on valvoa päihdeettömyyttä sekä ottaa tarvittaessa päihteet puheeksi nuorten kanssa. Nuorisotoimi työskentelee verkostomaisesti osana monialaisia palveluketjuja ja sillä on lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus. Rautalammin kunnan netti sivuilta löytyy Lasten ja Nuorten hyvinvointi suunnitelma, joka on päivitetty syksyllä 2022. Lisätietoa suunnitelmasta löydät <https://www.rautalampi.fi/kasvatus-ja-koulutus/nuorisopalvelut/>

Työikäiset

Rautalammin sosiaalityö ottaa puheeksi kaikkien asiakkaiden kanssa mielenterveys- ja päihdeasiat. Sosiaalityö on ammatillista toimintaa, jolla pyritään yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointiin sekä sosiaalisen ongelmien ehkäisemiseen, vähentämiseen ja poistamiseen. Sosiaalityöntekijöiden työ on ihmisten ja yhteisöjen osallisuuden lisäämistä, palvelujen tuottamista, ongelmien

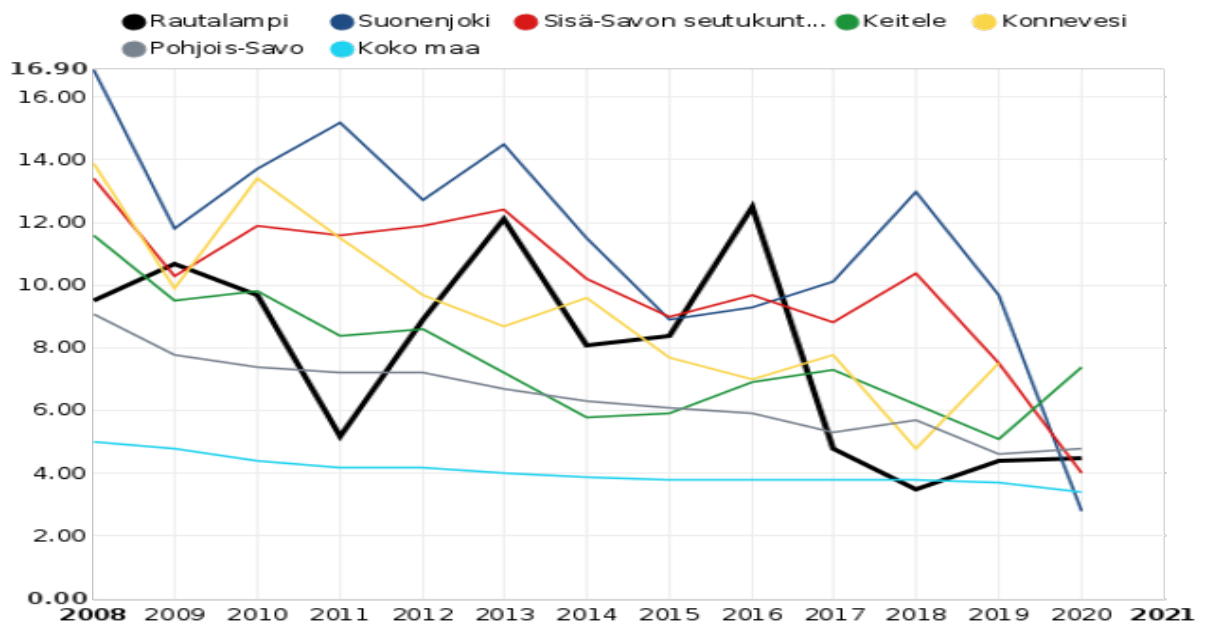
ennaltaehkäisemistä, ratkaisuvaihtoehtojen etsimistä, arviointia ja seuranta, päätöksentekoa ja heikommassa asemassa olevien asioiden ajamista. Sosiaalitoimeen voi tehdä myös huoli ilmoituksen kuka tahansa, myös sosiaalipäivystyksen kautta voi tulla ilmoitus avuntarpeen/pärjäämisen kartoittamiseen.

Rautalammin kunnassa toimii työsuunnittelija, joka tekee yhteistyötä TE-palvelujen kanssa.

Työllistymistä edistävät ohjaus-, tuki- ja valmennuspalvelut ovat kuntalaisen käytettävissä, pääpainopisteessä nuoret ja pitkään työttömänä olleet työnhakijat. Työnhakijalle tämä tarjoaa mahdollisuuden yksilöllisten työllistymis- tai opiskeluratkaisujen löytämiseen ja työnantajalle väylän löytää työyhteisönsä työntekijöitä.

Kunnalla on vuodesta 2011 ollut velvoite järjestää työttömille terveystarkastukset ja muut ehkäisevät terveyspalvelut. Työvoimaviranomaisten vastuulla on terveystarkastusta tai työkykyselvitystä tarvitsevien työnhakijoiden tunnistaminen ja ohjaaminen palveluiden piiriin.

Työttömien terveyspalveluihin sisällytetään riskien tunnistaminen.

Kuva: Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskuksien vuodeosastolla olleet 25-64 vuotiaat / 1000 vastaavan ikäisistä

Kokkatoiminta

Rautalammin työkeskuksen eli Kokkatoiminnan toiminta-ajatuksena on tarjota työtoiminnan palveluja niitä tarvitseville. Tavoitteena on taata yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua työkeskuksen toimintaan. Työkeskuksen palvelut rytmittävät asiakkaiden arkea ja tukevat oman

elämän hallintaa. Palvelun toimintojen tarkoituksena on tarjota yksilöllistä ja kokonaisvaltaista palvelua asiakkaalle.

Kokkatoiminnan yhteydessä toimii myös nuorten paja sekä pesula.

Kokkatoiminta toimii myös tarvittaessa yhdyskuntapalvelun palvelupaikan järjestäjänä, yhteistyössä rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

Työkeskuksen palveluihin kuuluvat:

- päivätoiminta
- työtoiminta
- avotyötoiminta
- työvoimahallinnon palvelut
- tuotanto
- alihankinta
- nuorten paja
- pesulapalvelut

Kokkatoiminta tukee toiminnallaan ehkäisevää päihdetyötä. Tavoitteena on edistää terveitä elämäntapoja, tukea päihteettömyyttä, edistää yhteisöllisyyttä sekä ehkäistä syrjäytymistä. Tavoitteisiin kuuluu myös päihteidenkäytön ja mielenterveysongelmien tunnistaminen, varhainen puuttuminen sekä puheeksi otto.

Valtakunnallisella ehkäisevän päihdetyön viikolla (viikko 45) seurataan aiheita mm. sanomalehdistä ja nostetaan niitä mukaan keskusteluihin.

Ikääntyneet

Alkoholin kulutus kasaantuu eläkeiän juuri ylittäneille ja heitä hieman vanhemmille, mutta vähenee iän myötä. Elimistön toiminnan muuttuessa vähäiseenkin alkoholinkäyttöön saattaa liittyä riskejä. Yli 65-vuotiaiden alkoholinkäytön haittojen riskit kasvavat matalammalla kulutustasolla kuin keski-ikäisillä. Iäkkäälle on laadittava tarpeen mukaista tukea ja hoitoa koskeva palvelusuunnitelma (Vanhuspalvelulaki (980/2012)).

Ikääntyneille suunnatun ehkäisevän päihdetyön ja siihen liittyvien palveluketjujen tulisi sisältyä palvelujen suunnitteluun. Ikäihmisten palvelutarpeen arvioinnit ja hyvinvointia edistävät kotikäynnit ovat otollisia tilaisuuksia päihdeasioiden kartoittamiseen. Iäkkäiden kohdalla peliongelman

tunnistaminen on erityisen vaikeaa, sillä esimerkiksi yksin asuvan ja työelämän ulkopuolella olevan ihmisen on mahdollista salata pelaamista pitkään.

Rautalammin kunnan kotihoidossa tehdään uusille asiakkaille palvelutarpeen arvioinnit asiakkaan kotona ja nämä päivitetään vuosittain tai aikaisemmin jos on tarvetta. Ikäihmisten kanssa otetaan päihteiden käyttö puheeksi ja ohjataan oikean tuen piiriin. Myös omaisten kautta joskus herää huoli ikääntyneen päihteiden käytöstä ja pärjäämisestä kotona. Rautalammillla on käytössä huoli ilmoitus, joka tehdään sosiaalitoimeen tai kotihoidon vastaavalle. Ilmoituksen tekijä voi olla kuka tahansa, kelle huoli on herännyt. Sosiaalipäivystyksen kautta voi myös tulla ikäihmisen pärjäämisestä huoli ilmoitus ja sen kautta asiakas ohjautuu kotihoidon piiriin.

Järjestöt

Järjestöt auttavat kuntalaisia tarjoamalla vertaistoimintaa, vapaaehtoistyön mahdollisuuksia ja tukea sekä tarjoavat ammattilaisille asiantuntijatukea. Suomessa kansalaisjärjestöillä ja valtiolla on tiivis yhteistyön perinne. Järjestöt tukevat sekä täydentävät myös kuntien tekemää työtä.

Kunnan ja järjestöjen tarjoamat liikuntaharrastukset tavoittavat huomattavia määriä eri-ikäisiä ihmisiä. Liikunnan yhteydessä tehtävä päihdehaittojen ehkäisy koskee erityisesti alkoholia, tupakkatuotteita sekä dopingaineita. Yksi osa liikuntatoimintaa on ravitsemus- ja elintapaneuvonta, johon voidaan luontevasti sisällyttää myös haittojen ehkäisy.

Seurakunta järjestää isojenpoikien kuntosali/uimahalli vuoroa viikoittain, retkiä ja yhteistä tekemistä päihde kuntoutujille. Päihdekuntoutujille on myös järjestetty yhteistyössä Suomenjoen seurakunnan kanssa vuosittain päihdekuntoutujien leiri, miehille ja naisille omat leirit. Helluntai seurakunta pitää viikoittain leipätiimiä.

Päihdehaittoja hoidetaan ja ehkäistään sote-palveluissa, mutta jatkossakin ehkäisevä päihdetyö ja sitä laajempi hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuuluvat kunnan vastuulle, eli mahdollisimman lähelle asukkaiden arkielämää. Järjestöjen tehtävä ei ole korvata kunnan toimia vaan tuoda yhteistyöllä ja asiantuntemuksellaan lisäarvoa kunnan toimintaan.

Pohjois-Savon hyvinvointialue

Pohjois-Savon hyvinvointialue tuottaa alueemme mielenterveys- ja päihdepalvelut. Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan osana sosiaali- ja terveystyöpalveluja. Puheeksi otto ja mini-interventio ovat työskentelyssä tärkeitä työvälineitä, samoin erilaiset päihteiden käyttöä kartoittavat kyselyt. Näitä

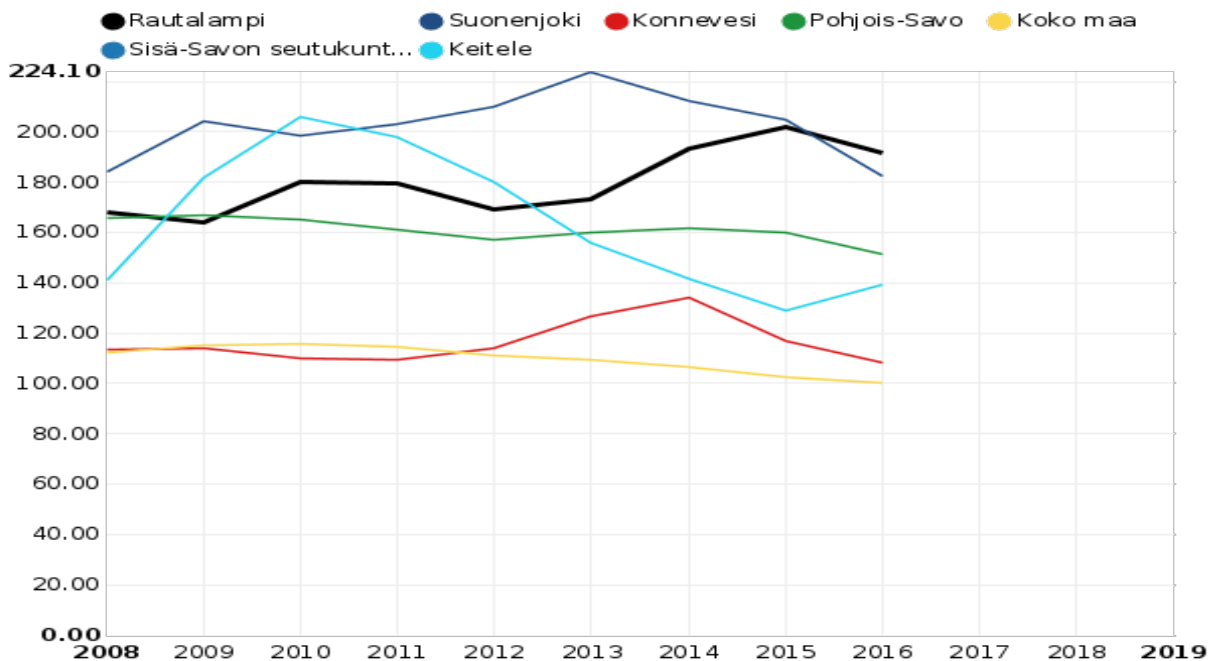
menetelmiä käytetään luontevana osana työtä perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidollisissa tapaamisissa mielenterveyskeskuksella.

Mielenterveys- ja päihdepalvelut on suunnattu psykiatrasta erikoissairaanhoitoa ja päihdehuoltoa tarvitseville kuntalaisille.

Alkuselvittelyihin voi varata ajan terveyskeskuksen oman alueen lääkärin/hoitajan vastaanotolle tai työterveyshuoltoon, josta ohjataan tarvittaessa jatkohoitoon mielenterveys- ja päihdepalveluihin. Mielenterveyden ongelmissa ja elämäntilannekriiseissä voi hakeutua palveluihin myös oman yhteydenoton perusteella.

Psykiatrian palvelut ovat maksuttomia lukuun ottamatta erikoislääkärin lausuntoja. Kaikki palvelut ovat luottamuksellisia ja työntekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus.

Moniammatilliseen työryhmään kuuluu psykiatrian erikoislääkäri, psykologi, toimintaterapeutti, psykiatrian sairaanhoitaja, mielenterveyshoitaja ja osastonsihteri. Tarvittaessa käytettävissä ovat päihdelääkärin palvelut.

Kuva: mielenterveysindeksi ikävakioiden

Lähteet

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150523>

<https://stm.fi/paihdehaittojen-ehkaisy>

<https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto>

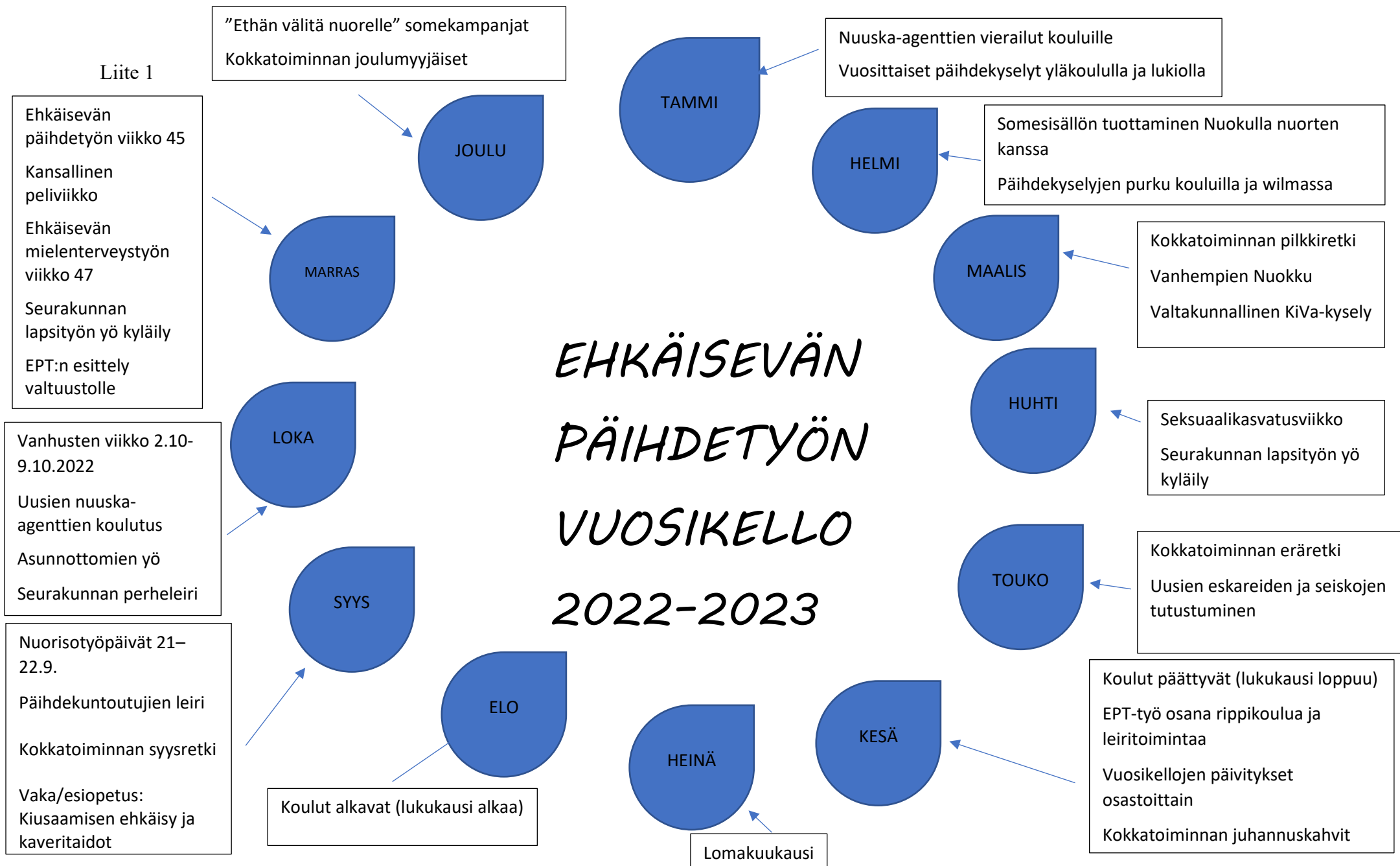
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/aitiys-ja-lastenneuvola/neuvolatyon-sisallot-ja-menetelmat/paihdeyto-neuvolassa/vanhempien-alkoholin-riskikaytto>

<https://www.rautalampi.fi/kasvatus-ja-koulutus/nuorisopalvelut/>

Liitteet

Liite 1. Ehkäisevän päihdetyön vuosikello

Liite 1

JATKUVA TOIMINTA: Viikoittaiset koulukahvit yläkoululla ja lukiolla yhdessä seurakunnan ja nuorisotoimen kanssa, seurakunnan kuntosalivuorot ja perhekerhot, nuorten työpajan ja etsivän nuorisotyön nuorten ryhmät, kouluterveydenhoitajan terveystarkastukset, äitiys- ja lastenneuvolan seurannat, nuorisotoimen Nuokku-toiminta, varhaiskasvatuksen vasu-keskustelut, koulutoimen KiVa-koulutoiminta sekä tukioppilas- ja tutortoiminta.